

Lexicologia i Semàntica Catalanes**2015/2016**

Codi: 100698

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500247 Llengua i literatura catalanes	OB	2	1
2501792 Estudis de Català i de Clàssiques	OT	3	0
2501792 Estudis de Català i de Clàssiques	OT	4	0
2501801 Estudis de Català i Espanyol	OT	3	0
2501801 Estudis de Català i Espanyol	OT	4	0
2501818 Estudis de Francès i Català	OT	3	0
2501818 Estudis de Francès i Català	OT	4	0
2501902 Estudis d'Anglès i Català	OT	3	0
2501902 Estudis d'Anglès i Català	OT	4	0

Professor de contacte

Nom: Jaume Mateu Fontanals

Correu electrònic: Jaume.Mateu@uab.cat

Utilització de llengües

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Prerequisits

L'alumne ha de tenir un bon domini instrumental de la llengua catalana, tant oral com escrit, i ha de dominar la normativa gramatical.

És important també que l'alumne hagi assimilat bé els continguts de morfologia lèxica i de sintaxi bàsica de l'assignatura *Llengua catalana* de primer curs.

Objectius

L'assignatura de *Lexicologia i semàntica catalanes* consisteix en l'estudi de les propietats morfològiques, sintàctiques i sobretot semàntiques de les unitats lèxiques del català. Aquest curs forma part del grup d'assignatures obligatòries de la matèria "Llengua catalana: sincronia".

OBJECTIUS FORMATIUS:

Concretament, en l'àmbit de la morfologia lèxica, l'alumne ha de poder:

- analitzar les estructures morfològiques i sintàctiques dels processos de derivació i composició;
- analitzar les relacions d'estructura argumental entre la morfologia lèxica i la sintaxi;
- ser capaç de resoldre problemes que facin referència a l'estructura morfològica dels elements lèxics;
- ser capaç de distingir, a partir d'una teoria lèxica, quins mots són (im)possibles.

Concretament, en l'àmbit de la semàntica, l'alumne ha de poder:

- assolir una perspectiva general sobre com una teoria formal de la semàntica concep la composicionalitat i l'estructuració del significat lèxic i oracional;
- ser capaç de distingir quins aspectes del significat lèxic són rellevants per a la gramàtica i quins no ho són;
- ser capaç de resoldre problemes que facin referència a l'estructura semàntica dels mots i de les oracions;
- assolir una perspectiva general sobre com una teoria cognitiva del llenguatge concep el significat a partir d'habilitats generals de la cognició humana;
- ser capaç d'analitzar frases fetes i expressions lexicalitzades del català amb les eines de la semàntica cognitiva;
- ser capaç d'analitzar les relacions de sentit entre els mots amb les eines de la semàntica cognitiva.

Competències

Llengua i literatura catalanes

- Analitzar, amb l'ajuda dels conceptes de la teoria lingüística i les aportacions de la lingüística aplicada quan correspongui, les principals propietats fonètiques, fonològiques, morfològiques, sintàctiques, lèxiques i semàntiques de la llengua catalana, la seva evolució al llarg de la història i la seva estructura actual.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.

Estudis de Català i de Clàssiques

- Analitzar, amb l'ajuda dels conceptes de la teoria lingüística i les aportacions de la lingüística aplicada quan correspongui, les principals propietats fonètiques, fonològiques, morfològiques, sintàctiques, lèxiques i semàntiques de la llengua catalana, la seva evolució al llarg de la història i la seva estructura actual.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.

Estudis de Català i Espanyol

- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.

Estudis de Francès i Català

- Analitzar, amb l'ajuda dels conceptes de la teoria lingüística i les aportacions de la lingüística aplicada quan correspongui, les principals propietats fonètiques, fonològiques, morfològiques, sintàctiques, lèxiques i semàntiques de la llengua catalana, la seva evolució al llarg de la història i la seva estructura actual.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.

- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.

Estudis d'Anglès i Català

- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar adequadament els coneixements adquirits per obtenir dades i utilitzar fonts documentals aplicables a l'estudi de la llengua i la literatura catalanes.
2. Aplicar adequadament i reflexivament els principis prescriptius de la llengua catalana estàndard oral i escrita
3. Aplicar adequadament i reflexivament els principis prescriptius de la llengua catalana estàndard oral i escrita.
4. Conèixer els principis de la semàntica lèxica que afecten l'estructura interna de les paraules i la seva combinatòria sintàctica.
5. Construir un text escrit amb correcció gramatical i lèxica
6. Construir un text escrit amb correcció gramatical i lèxica.
7. Construir un text oral amb correcció gramatical i lèxica
8. Construir un text oral amb correcció gramatical i lèxica.
9. Dominar l'expressió oral i escrita en llengua catalana
10. Dominar l'expressió oral i escrita en llengua catalana.
11. Treballar autònomament en l'estudi sincrònic i diacrònic de la llengua i la literatura catalanes.

Continguts

Segons la fitxa de la matèria *Llengua catalana: sincronia*, els continguts que s'han de tractar a l'assignatura de *Lexicologia i semàntica catalanes* són els següents:

1. Propietats sintacticosemàntiques de les categories lèxiques.
2. Estructura interna dels elements lèxics.
3. Tipus de predicats.
4. Mots complexos (morfologia lèxica).
5. Semàntica del mot.

Continguts desglossats:

1. Introducció. Lèxic i lexicó mental. Lexicó i gramàtica. Informació lingüística i enciclopèdica de les entrades lèxiques. Diferents tipus d'informació lèxica. Concepcions estàtiques i dinàmiques del lexicó. L'ús creatiu dels mots.

2. Morfologia lèxica. Formació de mots complexos: derivació i composició. Tipus de compostos. Morfologia lèxica i l'herència de l'estructura argumental. Formació de compostos [_NV+N] i estructura argumental. Morfologia derivativa nominal: nominals i nominalitzacions. Morfologia derivativa adjectival: el cas dels adjectius en *-ble*.

3. Semàntica lèxica i sintaxi. Predicats, arguments i adjunts. Tipus de predicats. Papers temàtics vs. descomposició lexicosemàntica. Significat estructural i significat idiosincràtic. Anàlisi lexicosintàctica i lexicosemàntica dels verbs inergatius, inacusatius, transitius i causatius. Algunes alternances de l'estructura argumental. Mots possibles i mots impossibles. Formació de verbs: processos d'incorporació i confluència. Patrons de lexicalització: el català com a llengua d'emmarcament verbal. Estructura eventiva i aspecte lèxic (*aktionsart*). Classes lexicosemàntiques i lexicoaspectuals de verbs. Fonaments semàntics i aspectuals de la inacusativitat. Normativa i descripció d'un cas de sintaxi verbal: els predicats psicològics.

4. Semàntica lèxica i cognició. Gramàtica cognitiva i lèxic; *construalitat* semàntica i contingut conceptual. Perfil i base. Marcs semàntics. Dominis i models cognitius idealitzats. Metàfores conceptuals i esquemes d'imatge. metàfores i frases fetes. Categorització i teoria de prototips. Semàntica cognitiva i relacions de significat: polisèmia, hiponímia, sinonímia, antonímia, meronímia, etc.

Metodologia

Les activitats dirigides assumeixen la metodologia de l'aprenentatge basat en problemes i consistiran en (i) presentacions de la matèria amb discussió dels problemes que es plantegin; (ii) pràctiques d'aula que, a partir de l'estudi de casos concrets, pretenen reforçar els coneixements teòrics i desenvolupar la capacitat d'anàlisi.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Exposició de temes	35	1,4	1, 3, 4
Pràctiques d'aula	17	0,68	1, 3, 4, 10
Tipus: Supervisades			
Seminaris de discussió de textos de la bibliografia i resolució d'exercicis d'aplicació de la teoria	19	0,76	1, 3, 4, 6, 8, 10
Tipus: Autònomes			
Estudi dels apunts i de la bibliografia	40	1,6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11

Avaluació

L'avaluació es farà en 2 mòduls:

(a) Mòdul d'activitats d'avaluació continuada: 50%

(b) Mòdul d'examen final: 50%

L'assignatura quedarà superada si, sumant els resultats dels dos mòduls, s'arriba a una puntuació de 5. S'obté un "no presentat" quan no s'hagi fet l'examen final o no s'hagin realitzat totes les activitats d'avaluació continuada. Caldrà superar l'examen final (mín. amb un 5) per fer la mitjana amb la nota de les activitats d'avaluació continuada. Pel que fa a la *reavaluació*, s'hi podran acollir els alumnes amb una nota de l'examen final no inferior a 4.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Examen final	50%	4	0,16	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11
Pràctiques d'avaluació continuada	50	35	1,4	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11

Bibliografia**Bibliografia essencial**

Cabré, M. T. (1994). *A l'entorn de la paraula. (Vol. I: Lexicologia general; vol. II: Lexicologia catalana)*. Col·lecció Biblioteca Lingüística Catalana, Universitat de València.

Cabré, M. T. i Rigau, G. (1985). *Lexicologia i semàntica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

De Miguel, E. (ed.). (2009). *Panorama de la lexicología*. Barcelona: Ariel Letras.

Escandell, M. V. (2007). *Apuntes de Semántica léxica*. Madrid: Cuadernos de la UNED.

Espinal, M. T. (coord.) et al. (2002). *Semàntica. Del significat del mot al significat de l'oració*. Barcelona: Ariel Lingüística.

Espinal, M. T. (coord.) et al. (2014). *Semántica*. Madrid: Akal.

Fábregas, A. (2013). *La morfología. El análisis de la palabra compleja*. Madrid: Síntesis.

Gràcia, L. (1994). *Morfologia lèxica. L'herència de l'estructura argumental*. Col·lecció Biblioteca Lingüística Catalana. Universitat de València.

Moreno Cabrera, J. C. (2003). *Semántica y gramática. Sucesos, papeles semánticos y relaciones sintácticas*. Madrid: Ed. Antonio Machado Libros.

Bibliografia complementària

Bosque, I. (1989). *Las categorías gramaticales*. Madrid: Síntesis.

Bosque, I. (2000). "Objetos que esconden acciones. Una reflexión sobre la sincategorematicidad". Dins Cabré, M.T. i Gelpí, C. (eds.). *Lèxic, corpus i diccionaris*. 15-30. Universitat Pompeu Fabra. Barcelona: Publicacions de l'IULA.

Bosque, I. (2001). "Sobre el concepto de 'colocación' y sus límites". *Lingüística Española Actual* 23: 9-40

Bosque, I. (2012). "On the lexical integrity hypothesis and its (in)accurate predictions". *Iberia* 4.1: 140-173.

Cabré, M. T. (2002). "La derivació". Dins Solà, J. et al. (dir.). *Gramàtica del català contemporani* (vol. I). 731-775. Barcelona: Empúries.

Cabré, T. i Mateu, J. (1998). "Estructura gramatical i normativa lingüística: a propòsit dels verbs psicològics en català". *Quaderns. Revista de Traducció* 2: 65-81.
<http://www.raco.cat/index.php/quadernstraduccio/article/viewFile/25162/24997>

Croft, W. i Cruse, D. (2008). *Lingüística cognitiva*. Madrid: Akal Cambridge.

Espinal, M. T. (2000). "Sobre les expressions lexicalitzades". *Els Marges* 67: 7-31.

Espinal, M. T. i Mateu, J. (2005). "La llengua a les frases fetes". *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura catalanes*, núm. 36, pàg. 20-31.

Gràcia, L. (1989). *Els verbs ergatius en català*. Maó, Institut Menorquí d'Estudis.

Gràcia, L. (2002). "Formació de mots: composició". Dins Solà, J. et al. (dir.). *Gramàtica del català contemporani* (vol. I). 777-829. Barcelona: Empúries.

Hale, K. i Keyser, S. J. (1993). "On Argument Structure and the Lexical Expression of Syntactic Relations". Dins *idem* (eds.). *The View from Building 20. Essays in Honor of Sylvain Bromberger*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Hanks, Patrick (2013). *Lexical analysis. Norms and Exploitations*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Lakoff, G. i Johnson, M. (1986). *Metàforas de la vida cotidiana*. Madrid: Cátedra.

Levin, B. i M. Rappaport Hovav (2005). *Argument Realization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lieber, R. (2004). *Morphology and lexical semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Marantz, A. (1997). "No Escape from Syntax. Don't Try Morphological Analysis in the Privacy of Your Own Lexicon". *UPenn Working Papers in Linguistics* 4.2: 201-225.

Mascaró, J. (1986). *Morfologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Mateu, J. (2000). "La semàntica relacional de l'estructura argumental i la seva aplicació a una alternança lexicosemàntica del català". *Llengua i Literatura* 11: 281-309.

Mateu, J. (2007). "Dos teorías semánticas de los esquemas eventivos". *Actas del VI Congreso de Lingüística General (Santiago de Compostela 2004)*. 455-465. Madrid: Arco Libros.

Mendikoetxea, M. (2007). "En busca de los primitivos léxicos y su realización sintáctica: del léxico a la sintaxis y viceversa". Dins Cabré, T. (ed.). *Lingüística Teòrica: anàlisi i perspectives II* (Col·lecció: Monografies de *Catalan Journal of Linguistics*). 55-102. Bellaterra: Servei de Publicacions de la UAB.

Moreno Cabrera, J. C. (2007). "Observaciones sobre 'dos teorías semánticas de los esquemas eventivos' de Jaume Mateu Fontanals". *Actas del VI Congreso de Lingüística General (Santiago de Compostela 2004)*. 1779-1784. Madrid: Arco Libros.

Picallo, C. (1991). "Nominals and Nominalizations in Catalan". *Probus* 3.3: 1-34.

Pustejovsky, J. (1995). *The Generative Lexicon*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Ramchand, G. (2008). *Verb meaning and the lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rosselló, J. (2002). «El SV, I: Verb i arguments verbals». Dins J. Solà et al. (dir.). *Gramàtica del català contemporani*, vol. II, cap. 13. Barcelona: Empúries.

Singleton, D. (2000). *Language and the Lexicon. An Introduction*. Londres: Arnold.

Talmy, L. (2000). *Toward a Cognitive Semantics*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Tuson, J. (2008). *Això és i (no és) Allò*. Badalona: Ara llibres. <http://www.tv3.cat/videos/457169/Jesus-Tuson>

Ynglès, M. T. (1996). "El temps no passa en va: correlació forma-significat en les expressions temporals". *Llengua i Literatura* 7: 235-270.